

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ СКЛАДОВІ У СИСТЕМІ КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г. Чень

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Проспект Свободи 18*

Досліджено систему показників для оцінки рівня соціально-економічної ефективності управління будівельними підприємствами. Запропонована система показників як необхідний інструмент для більш точного визначення критеріїв оцінки діяльності будівельних підприємств. На прикладі ТзОВ «БК «Комфортбуд-1» запропоновано використання саме такої системи показників для оцінки діяльності будівельних підприємств.

Ключові слова: соціальна ефективність, економічна ефективність, соціально-економічна ефективність, ліквідність, платоспроможність, рентабельність.

Умови формування ринкової економічної системи України актуалізували проблему ефективності управління господарюючими суб'єктами як у практичному, так і теоретичному аспектах. Визначення рівня соціально-економічної ефективності функціонування підприємств є важливим завданням їх власників, споживачів, постачальників, фінансових інститутів та інших суб'єктів ринкової економіки. У сучасних кризових умовах господарювання необхідно, щоб показники соціально-економічної ефективності управління враховували всі параметри зовнішнього середовища, серед яких – ринкова кон'юнктура, екологічна безпека, орієнтація на прогресивні технології та матеріали тощо. Існуючі різноманітні моделі ефективності господарювання не завжди дають результати в практиці будівельних підприємств, тому що будівельна галузь має цілий ряд специфічних особливостей, які формують її особливу організаційно-виробничу структуру розвитку та кінцеві фінансові результати.

Проблемам підвищення ефективності управління підприємствами присвячені праці таких українських та російських вчених, як В.В. Бузирева, А.В. Бусигіна, М.В. Володькіної, Д.М. Гвішиані, В.Г. Герасимчука, А.Ю. Денисова, С.А. Жданова, В.І. Кноррінга, В.М. Колпакова, В.С. Кулібанова, В.С. Пономаренка, А.Г. Поршнева, О.М. Тищенко, Л.С. Шевченко. Зокрема, питання підвищення ефективності управління будівельних підприємств розробляли А.Є. Ачкасов, А.Ф. Гойко, А.В. Дружинін, В.Ф. Залунін, О.С. Іванілов, Л.М. Козар, Ю.П. Панібратов, Б.В. Прикін, І.С. Степанов, А.М. Тугай, В.І. Торкатюк, Р.Б. Тянь, С.А. Ушацький, Л.М. Чистов, В.Д. Шапіро, Е.Й. Шилов, Л.М. Шутенко та інші вчені. Серед науковців Західної Європи, які займалися такими проблемами, треба назвати в

першу чергу наукові дослідження І. Ансоффа, О. Вільямсона, П. Друкера, Р. Коуза, М. Мескона, А. Файоля, Р. Холла та інших.

У їхніх працях досліджено ряд показників, які оцінюють фінансовий стан діяльності підприємств. Проте єдиної системи показників, які оцінюють соціально-економічну ефективність управління саме будівельних підприємств, до цього часу ще не сформульовано. Це потребує проведення поглиблених наукових досліджень з урахуванням змінних ринкових вимог.

Більшість дослідників, пропонуючи удосконалення методик оцінки ефективності, пропонують збільшення кількості фінансових показників, які на їх погляд треба включати до системи показників вимірювання ефективності [2, с.10-33]. Серед них майже відсутні показники нефінансового характеру, які іноді можуть суттєво впливати на фінансовий стан підприємства. Підсумком вимірювання ефективності є визначення кінцевих результатів діяльності підприємства та встановлення критерію ефективності.

Визнання критерієм ефективності лише таких економічних показників як прибуток та різні види рентабельності, на наш погляд є обмеженим і з цим можна погодитись тільки при певних застереженнях. На нашу думку, на підприємстві повинна існувати система критеріїв, до якої мають входити не тільки економічні показники, але й відображатися соціальні явища. Головними критеріями цієї системи крім прибутку та рентабельності, повинні бути і соціальні заходи для працівників.

Необхідно зазначити, що Україна вибрала для себе на перспективу напрям руху до економічної європейської інтеграції, а це передбачає впровадження концепції соціально відповідального бізнесу (СВБ) [3, с.269-274] та концепції потрійних результатів діяльності [4].

Соціальні показники будівельних підприємств можна поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх слід віднести ті, які впливають на розвиток та функціонування підприємств через сприйняття їх діяльності безпосередньо споживачами, контрагентами на ринку, постачальниками, державою через місцеві органи влади. Внутрішні ж соціальні показники – це ті, які забезпечують працівникам даного підприємства відповідні умов праці та рівень її оплати.

Виходячи з такої системи критеріїв, показники соціально-економічної діяльності підприємства повинна включати такі групи:

А) Економічні показники: показники ліквідності; платоспроможності; ділової активності; рентабельності.

Б) Якісні показники.

В) Соціальні показники: зовнішні; внутрішні.

Пропоновану нами систему показників соціально-економічної ефективності управління підприємством наведено в таблиці 1.

Дана система показників дає можливість визначити фінансовий стан підприємства, а саме на скільки дане підприємство є на ринку ліквідним, платоспроможним, активним і рентабельним. До групи показників ліквідності найбільш доцільно віднести такі коефіцієнти: покриття, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності і чистий оборотний капітал.

Система показників соціально-економічної ефективності управління будівельним підприємством

Показник	Метод розрахунку	Характеристика
Економічні показники		
1. Показники ліквідності		
«К» покриття	Оборотні активи до поточних зобов'язань	Показує скільки грошових одиниць припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань; норма: >1.
«К» швидкої ліквідності	Грошові засоби та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість / поточні зобов'язання	Норма: 0,6-0,8. Свідчить про зростання (спад) дебіторської заборгованості. У підприємства є (нема) платіжні можливості, щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного погашення поточних розрахунків з дебіторами
«К» абсолютної ліквідності	Грошові засоби та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції / поточні зобов'язання	Норма: >0. Свідчить про те чи своєчасно підприємство може сплатити свої борги.
Чистий оборотний капітал	Оборотні активи підприємства – поточні зобов'язання	Показує чи може підприємство сплатити свої поточні зобов'язання та розширити поточну діяльність.
2. Показники платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства.		
«К» платоспроможності (автономії)	Власний капітал підприємства / підсумок балансу підприємства	Норма: >0.5 на скільки борги покриваються власним капіталом і на скільки зростає ризик несплати боргів і занепокоєння кредиторів.
«К» «фінансування»	Залучені засоби / власні засоби	Норма: <1 На скільки підприємство є залежне від залучених засобів.
«К» забезпеченості власними оборотними засобами	Оборотні активи-поточні зобов'язання / поточні зобов'язання	Норма: >0,1 Показує забезпеченість підприємства власними оборотними засобами.
«К» маневреності власного капіталу	Чистий оборотний капітал / власний капітал	Норма: >0 Яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, а яка - капіталізована.
3. Показники ділової активності підприємства (ефективності використання активів).		
«К» оборотності активів	Чиста виручка від реалізації продукції / середня величина підсумку балансу підприємства	Норма: збільшення. Показує ефективність використання підприємством усіх наявних

		ресурсів незалежно від джерел їхнього залучення. Чим вищим є значення цього показника, тим краще використовуються основні і оборотні фонди підприємства.
«К» оборотності основних засобів (фондовіддача)	Чиста виручка від реалізації продукції / середня вартість основних засобів	Норма: збільшення. Показує скільки грошових одиниць продукції реалізовано на одну грошову одиницю основних засобів.
«К» оборотності власного капіталу	Чиста виручка від реалізації продукції / середньорічна величина власного капіталу	Норма: збільшення. Показує ефективність використання власного капіталу.
4. Показники рентабельності підприємства.		
«К» рентабельності активів	Чистий прибуток / середньорічна вартість активів підприємства	Норма: >0. Характеризує ефективність використання активів.
«К» рентабельності власного капіталу	Чистий прибуток / середньорічна вартість власного капіталу	Норма: збільшення. Характеризує ефективність вкладання коштів до даного підприємства.
«К» рентабельності діяльності	Чистий прибуток / чиста виручка від реалізації продукції	Норма: збільшення. Характеризує ефективність господарської діяльності підприємства.
«К» рентабельності продукції	Прибуток від реалізації продукції С/в продукції+адмін.витрати+витрати на збут	Норма: збільшення. Характеризує прибутковість господарської діяльності.
Якісні показники		
Якість продукції, %	Відношення вартості будівельно-монтажних робіт (БМР) за дефектними актами до загального обсягу БМР	Показує питому вагу неякісної будівельної продукції в загальному обсязі
Якість праці робітників, %	Вартість БМР за дефектними актами в розрахунку на одного робітника	Дозволяє пов'язати роботу персоналу із зовнішньою оцінкою якості споживачів
Соціальні показники		
1. Зовнішні		
Забезпечення БМР затвердженою проектно-кошторисною документацією	Наявність затвердженого пакету документів на всі підрядні договори	Забезпечує ефективний та раціональний ввід об'єкта та є запорукою безпечної експлуатації замовниками
Показник екологічної та конструктивної безпеки матеріальних ресурсів	Питома вага вартості матеріальних ресурсів, які відповідають міжнародним стандартам ISO серії 9000 в їх загальній вартості	Здійснює значний вплив на якісні параметри кінцевої будівельної продукції, щодо шкоди довкіллю та споживачам
Показник	Відношення введених обсягів	Показує частку підприємства в

забезпеченості житловим фондом	житлових об'єктів даним підприємством до загальних обсягів вводу житла в регіоні	обсягах загального житлового фонду
Показник забезпеченості будівельними об'єктами соціального призначення	Питома частка введених обсягів підприємством об'єктів соціального призначення до загального обсягу введення	Сприяє реалізації державної програми щодо забезпечення конституційного права соціально незахищених верств населення України на отримання житла, будівництво шкіл, навчальних закладів тощо
2. Внутрішні		
Плинність персоналу, %	Відношення числа звільнених працівників до загальної чисельності	Характеризує рівень стабільності колективу
Надійність роботи Персоналу (в балах)	Експертна оцінка	Дозволяє прогнозувати збитки від відхилень
Рівномірність завантаження персоналу (в балах)	Експертна оцінка	Дозволяє судити про ступень наближення до ідеального завантаження працівників
Соціально-психологічний клімат колективу	На основі конкретних соціологічних та психологічних досліджень. Експертна оцінка	Дозволяє встановити лідерів, мотивацію, ефективні методи управління, розробити комплекс заходів з поліпшення клімату.
Показник рівня середньої зарплати	Відношення середньомісячної зарплати на підприємстві до середньомісячної зарплати в галузі	Дозволяє оцінити рівень доходів працівників
Показник рівня розвитку працівників	Середньомісячні витрати на професійне навчання одного працівника	Показує кваліфікаційний рівень кадрового складу
Показник забезпечення робітників санітарними приміщеннями відповідно до санітарних норм	Відношення фактичних санітарних приміщень на будівельному майданчику до запланованої кількості в Будгенпланах	Характеризує рівень організаційних умов праці
Показник рівня виробничої безпеки	Кількість випадків виробничого травматизму в розрахунку на 100 робітників	Характеризує рівень техніки безпеки на будівництві

Для проведення аналізу платоспроможності слід включити: «К» платоспроможності, «К» фінансування, «К» забезпеченості власними оборотними засобами, «К» маневреності власного капіталу. Аналіз ділової активності визначається «К» оборотності активів, фондівіддачею, «К» оборотності власного капіталу. Точне визначення рентабельності можуть дати такі показники: «К» рентабельності активів, «К» рентабельності власного капіталу, «К» рентабельності діяльності і «К» рентабельності продукції.

Згрупована сукупність показників не буде достатньою для найбільш точного визначення фінансового стану підприємства, якщо не врахувати показники якості та соціального стану, які наведені в таблиці. Рівень якості продукції та соціальний стан колективу є не значною, але вагомою часткою у діяльності будівельних підприємств.

Таким чином, ефективність діяльності підприємства визначається його здатністю досягати своїх загальних цілей та забезпечувати баланс ефективності соціальних зв'язків між учасниками колективу.

Провівши аналіз цих показників в деяких підприємствах, можна зробити висновок щодо діяльності будівельної галузі. Для прикладу, наведемо аналіз такої системи показників у підприємстві ТзОВ «БК «Комфортбуд-1». Ця будівельна компанія працює на ринку десятий рік. ВАТ «БК «КОМФОРТБУД» сьогодні – це мережа підприємств у Києві, Львові, Івано-Франківську, Тернополі, Ужгороді, Харкові, об'єднана єдиною стратегією розвитку – стати лідером на ринку будівельних послуг. Підприємства «Комфортбуду» реалізують інвестиційні проекти різного формату: торгові заклади, торгово-розважальні та відпочинкові комплекси, житлові будинки тощо. Показники фінансового стану підприємства «Комфортбуд-1» подані в таблиці 2.

Табл.2

Економічні показники фінансового стану ТзОВ «Комфортбуд-1»				
	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.
1. Показники ліквідності				
«К» покриття	1,19	1,41	1,22	1,2
«К» швидкої ліквідності	1,53	1,03	1,01	1,02
«К» абсолютної ліквідності	1,0014	0,0053	0,0016	0,0087
Чистий оборотний капітал	6709,3	16027,9	16159,3	14110,1
2. Показники платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства.				
«К» платоспроможності (автономії)	0,17	0,21	0,16	0,2
«К» фінансування	4,66	3,67	5,21	3,7
«К» забезпеченості власними оборотними засобами	0,19	0,42	0,22	0,2
«К» маневреності власного капіталу	0,63	0,97	0,8	0,48
3. Показники ділової активності підприємства (ефективності використання активів).				
«К» оборотності активів	0,32	0,65	0,47	1,33
«К» оборотності основних засобів (фондовіддача)	0,08	0,19	1,44	3,66
«К» оборотності власного капіталу	1,93	3,48	5,91	6,16
4. Показники рентабельності підприємства.				
«К» рентабельності активів	0,0001	0,002	0,02	0,025
«К» рентабельності власного капіталу	0,0006	0,011	0,13	0,126
«К» рентабельності діяльності	0,0003	0,032	0,0153	0,019
«К» рентабельності продукції	0,011	0,015	0,051	0,048

Із динаміки показників ліквідності [див. табл. 2] проаналізованого підприємства ТзОВ «БК «Комфортбуд-1» за 2007 рік оборотний капітал перевищує короткострокову заборгованість і борги своєчасно сплачуються. А отже, підприємство може розширити свою діяльність. Платоспроможність не є високою, але стабільною («К» платоспроможності – 0,17-0,2). Спостерігається залежність

від залучених коштів, проте така залежність наприкінці року зменшилась, оскільки забезпеченість оборотними засобами буда достатньою. Досить добре використовуються основні і оборотні фонди (фондовіддача 0,9-3,6). Щодо показників рентабельності, то тут теж спостерігалось зростання.

Отже, діяльність будівельних підприємств ТзОВ «БК «Комвортбуд-1» була достатньою для подальшого розвитку підприємства і нарощення виробничих потужностей. Проте якщо були б враховані соціальні показники і детально проаналізовані, можна було б передбачити різкий спад у виробництві у 2008-2009рр. Не було передбачено зростання відсоткових ставок кредитування і зменшення частки інвесторів в діяльності будівельних підприємств. Через відсутність фінансування не будувється 95% будов та 96% об'єктів, а решта – через невідповідність проекту екологічним вимогам, відсутність сировини для виробництва запроєктованої до випуску продукції, не укладання контрактів тощо.

На основі вищезазначеного можна зробити висновок що система показників соціально економічної ефективності діяльності будівельних підприємств обов'язково повинна включати як і економічні, так і показники якості та соціального стану. Створена система показників є актуальною для оцінки стану будівельних підприємств.

1. Математический аппарат и методы формирования оптимальных параметров управления процессом функционирования строительного предприятия / В.И.Торкатюк, Коммунальное хозяйство городов Л.Н.Шутенко и др.; Под общ. ред. В.И.Торкатюка. – Харьков: ХНАГХ, 2007. – 824 с.
2. Шутенко Л.Н., Торкатюк В.И. и др. Основные направления и методы повышения эффективности реализуемости проектов в строительной отрасли Украины // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.59. Сер.: Экономические науки. – К.: Техніка, 2004. – С.10-33.
3. Яницький П.С., Фурса М.В. Фактори формування соціальної відповідальності бізнесу // Матеріали V щорічної міжнар. конф. "Розбудова менеджмент-освіти в Україні". – К., 2003. – С. 269-274.

SOCIAL AND ECONOMIC COMPONENTS IN THE SET OF CRITERIA AND INDICES OF THE EFFICIENCY INDICES OF CONSTRUCTION COMPANY ACTIVITY

G. Chen

The Ivan Franko Lviv National University, Ukraine

The system of indices for assessment of social and economic efficiency level of construction companies management has been examined. The system of indices as a necessary tool for more precise definition of criteria of construction company activity evaluation has been suggested. As an example «Komfortbud-1» it is suggested to use exactly this system of indices to evaluate the activity of construction companies.

Key words: social efficiency, economic efficiency, social and economic efficiency, liquidity, solvency, profitability.

**СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ У СИСТЕМЕ
КРИТЕРИЕВ И ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ
ПРЕДПРИЯТИЙ**

Г. Чень

Львовский национальный университет имени Ивана Франка

Исследовано систему показателей для оценки уровня социально-экономической эффективности управления строительными предприятиями. Предложенная система показателей как необходимый инструмент для более точного определения критериев оценки деятельности строительных предприятий. На примере ООО «БК «Комфортбуд-1» предложено использование именно такой системы показателей для оценки деятельности строительных предприятий.

Ключевые слова: социальная эффективность, экономическая эффективность, социально-экономическая эффективность, ликвидность, платежеспособность, рентабельность.